

Latvijas Universitātes
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes
Pedagoģijas zinātniskais institūts

**Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās:
vecāku, skolotāju, topošo skolotāju un
skolu un izglītības pārvaldes vadītāju viedokļi
Populārzinātniskais pētījuma ziņojums**

Dr. Manuel Joaquín Fernández González

*Latvijas Universitātes
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes
Pedagoģijas zinātniskā institūta
vadošais pētnieks, pēcdoktorants,
Latvijas Zinātnes padomes eksperts
manuels.fernandezs@lu.lv*

Pēcdoktorantūras projekts

“Izglītības modernizācija Latvijas skolās, īstenojot inovatīvu pētniecībā balstītu programmu par 21. gadsimta kompetencēm un tikumu ētikas attīstību ar virtuālās telpas atbalstu (ARETE-school)”
projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/1/16/071

Rīgā
2019. gada martā

Ievads pētījuma ziņojumam

2018. gadā tika veikts ievērojams pētījums par skolēnu morālo ieradumu veidošanos Latvijas skolās, kurā piedalījās *vairāk nekā 2250 respondentu* (skolēni, skolotāji, vecāki, topošie skolotāji un skolu vadītāji) no visiem Latvijas reģioniem. Respondenti aizpildīja starptautiski validētu anketu, kā arī dalījās ar savu viedokli par pētījuma jautājumiem brīvā formā. Viņu izteikumi satur *vairāk nekā 13.000 vārdu* (apmēram 45 lpp.).

Respondentu iesaistīšanās kvalitāte šajā pētījumā norāda uz tā aktualitāti un nepieciešamību. Pētījums veikts Latvijas likumdošanā ietvertu vadlīniju par tikumisko audzināšanu Latvijas skolās (15.07.2016. MK noteikumi Nr. 480) kontekstā, ņemot vērā arī aktuālā izglītības satura reformas projekta “Skola2030” pamatnostādnes. **Pētījuma jautājumi**, kas prezentēti šajā ziņojumā, ir šādi: “Vai skolēnu morālā audzināšana ir daļa no skolotāju lomas?”, “Vai var sekmēt skolēnu rakstura veidošanos mācību stundās?”, “Vai nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos?”, “Vai skolām jāsekmē skolēnu morālo ieradumu veidošanās, vai tām jāfokussējas uz akadēmiskajiem sasniegumiem?”, “Vai jaunie skolotāji tiek pienācīgi sagatavoti šim audzināšanas darbam?”. Atvērtajos jautājumos respondenti atbildēja arī uz šādiem jautājumiem: “Kā veicināt skolēnu tikumiskā rakstura veidošanos?”, “Kā sagatavot un atbalstīt skolotājus šim darbam?”, “Kā sekmēt ģimenes – skolas sadarbību šajā jomā?”

Pētījuma *zinātniskā kvalitāte* ir augsta - to veica Latvijas Zinātnes padomes eksperts, Pedagoģijas zinātniskā institūta vadošais pētnieks un bijušais direktors, Pedagoģijas zinātņu doktors Manuells Fernandezs sava pēcdoktorantūras projekta ietvaros. Pētījumā izmantota *Demos* pētījumu aģentūras (UK) izstrādātā un *starptautiski validētā anketa*, iegūta *datu augsta ticamība*, kas tika pārbaudīta, izmantojot zinātnisko metodi – Kronbaha alfa testu ($\alpha=,827$). *Pētījums ir reprezentatīvs* Latvijas un katra reģiona mērogā, kā arī katrā no iepriekšminētajām respondentu grupām. Datu analīzē tika izmantota mūsdienīga programmatūra: “SPSS 22” kvantitatīvo datu analīzei, bet “NVivo 11 Plus” – respondentu izteikumu analīzei.

Ziņojums strukturēts piecās daļās: respondentu viedokļu kopsavilkums (1/5) un vecāku (2/5), skolotāju (3/5), topošo skolotāju (4/5) un skolu un izglītības pārvalžu vadītāju (5/5) viedokļi. Ziņojumā akcentētas kopējās tendences un statistiski nozīmīgās atšķirības starp reģioniem un sektoriem, bet rezultāti tiek prezentēti lakoniski – bez interpretācijas. Tomēr pie rezultātiem minēti daži respondentu izteikumi, kas bagātīgi ilustrē galvenās tendences respondentu atbildēs.

Šis materiāls ir nozīmīgs ieguldījums Latvijas izglītības sistēmā esošo viedokļu un vajadzību izpratnei skolēnu morālo ieradumu veidošanās jomā. Ziņojumā tiek piedāvāta vērtīga tēma personīgajām pārdomām un iespējas tās aktualizēšanai ģimenē, skolotāju sanāksmēs, skolu vadītāju semināros un izglītības politikas veidotāju diskusijās, kā arī akadēmiskajiem mācībspēkiem, kuri nodarbojas ar skolotāju tālākizglītību un topošo skolotāju sagatavošanu.

Dr. Manuells Fernandezs
Rīgā 2019. gada martā

Galvenās tēzes

- **Vecāki ir galvenie atbildīgie** par savu bērnu morālo audzināšanu. Viņi nedrīkst deleģēt šo atbildību skolai vai skolotājiem, bet nepieciešama sadarbība.
- Savukārt **skolai un skolotājiem ir svarīga loma** skolēnu morālajā audzināšanā, ko nedrīkst ignorēt (viedokli atbalsta 77% no respondentiem). Katrā mācību stundā var mērķtiecīgi sekmēt skolēna morālo ieradumu jeb rakstura veidošanos (92%).
- Vecāku un skolotāju **saskaņota sadarbība** šajā jomā ir būtiska, lai bērnos nerodas apjukums. Vecāki vēlas no skolotājiem savlaicīgu informāciju un ieteikumus savu bērnu audzināšanai, bet skolotāji – vecāku aktīvu iesaistīšanos.
- Skolas vidē cilvēcisko attiecību kvalitātei un **pieaugušo labajam piemēram** (savstarpējai cieņai, godīgumam, rūpēm par citiem, centībai, izpalīdzībai) ir liela nozīme morālo vērtību nostiprināšanā jauniešu sirdī un prātā.
- **Skolas vadības un visas sabiedrības atbalsts** ir vajadzīgs, tomēr skolas iekšējās kārtības līmenī nav nepieciešams fiksēt skolēnu personības šablonu, jo katrs skolēns ir unikāla personība: skolēnu dažādība jāuztver kā bagātība.
- **Augstskolās jāpiedāvā studiju kursi** skolotāju sagatavošanas programmās un tālākizglītības kursi skolotājiem un vecākiem skolēnu morālo ieradumu veidošanās jomā. Tiem jābūt praktiskiem, balstītiem uz reālām situācijām. Īpaši svarīga arī ir pašu skolotāju personības pilnveide.
- Skolotājiem steidzami **vajadzīgi metodiskie materiāli un metodiskie ieteikumi**, kas saskaņoti ar izglītības satura reformas projektu Skola2030 un vadlīnijām par tikumisko audzināšanu Latvijas skolās (15.07.2016 MK. noteikumi Nr. 480).

Atsauce: Fernández González, M. J. (2019). *Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās: vecāku, skolotāju, topošo skolotāju un skolu un izglītības pārvaldes vadītāju viedokļi*. Populārzinātniskais pētījuma ziņojums. Rīga: Latvijas Universitātes Pedagoģijas zinātniskais institūts.

Īss glosārijs

Temperaments: Noturīgs iedzimto vai agrīnā bērnībā veidoto personības īpašību kopums. Cilvēks neizvēlas savu temperamentu, bet to var pārvaldīt, iegūstot morālos ieradumus. Cilvēka personību veido temperamenta un rakstura īpašību kopums.

Raksturs: Morāli vērtējamo personības iezīmju kopums, ko veido cilvēka morālie ieradumi. Cilvēks ir atbildīgs par sava rakstura veidošanos, ko pats un ar līdzcilvēku palīdzību var pilnveidot visa mūža garumā.

Morālais ieradums: Brīvi un apzināti attīstīts un ar laiku nostiprināts izjušanas, domāšanas un rīcības veids, kas atbilst morālajām vērtībām un izpaužas jebkurā situācijā. Morālajos ieradumos balstītās uzvedības īpašības: spontānums, stabilitāte, piemērotība, vieglums un prieks tās izpildē, pat ja tas prasa piepūli. Sinonīms: tikums.

Morālās vērtības: priekšstats, izpratne par morālajiem labumiem. Audzināšanas vadlīnijās Latvijas skolām minētās vērtības ir: dzīvība, cilvēka cieņa, brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, latviešu valoda un Latvijas valsts. Vērtības ir pamats morālo ieradumu jeb tikumu veidošanai: tikumi atvieglo vērtību apliecināšanu un īstenošanu dzīvē.

Tikums: labs morālais ieradums, kas balstās uz apgūtām un sev pieņemtām vērtībām un mudina cilvēkam brīvi, dabiski un stingri stāties par morālo labumu un to īstenot jebkurā situācijā. Audzināšanas vadlīnijās minētie tikumi ir: atbildība, centība, drosme, godīgums, gudrība, laipnība, līdzciētība, mērenība, savaldība, solidaritāte, taisnīgums un tolerance.

Labs raksturs ietver sevī zināšanas par labo, tieksmi darīt labo un labu uzvedību – prāta, sirds un rīcības morālos ieradumus (Linkona, 1991).

Satura rādītājs

Respondentu viedokļu kopsavilkums.....	5
Vecāku viedoklis	9
Skolotāju viedoklis	13
Topošo skolotāju viedoklis.....	17
Skolu un izglītības pārvalžu vadītāju viedoklis	21

Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās

Populārzinātnisks pētījuma ziņojums (1/5)

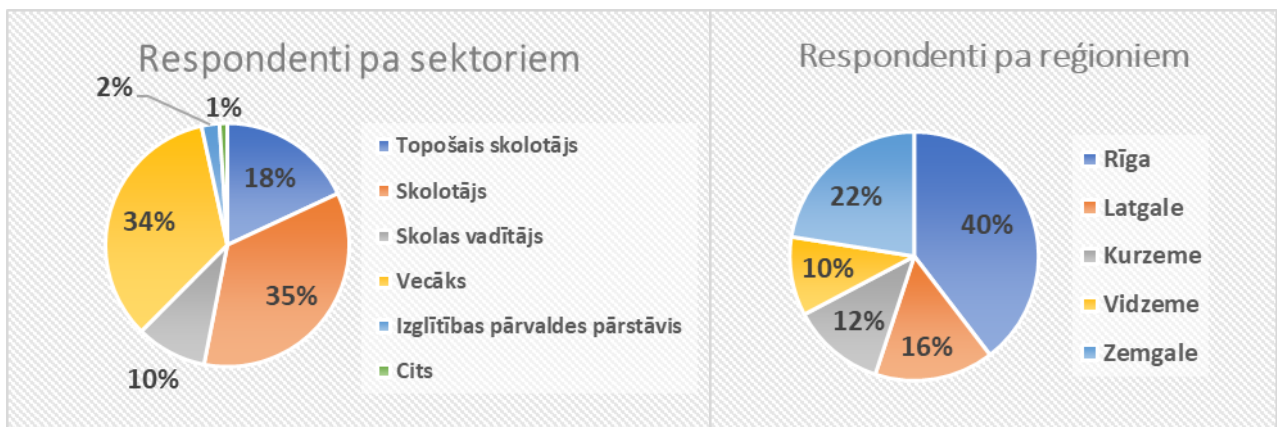
RESPONDENTU VIEDOKĻU KOPSAVILKUMS

Dr. Manuel Joaquín Fernández González

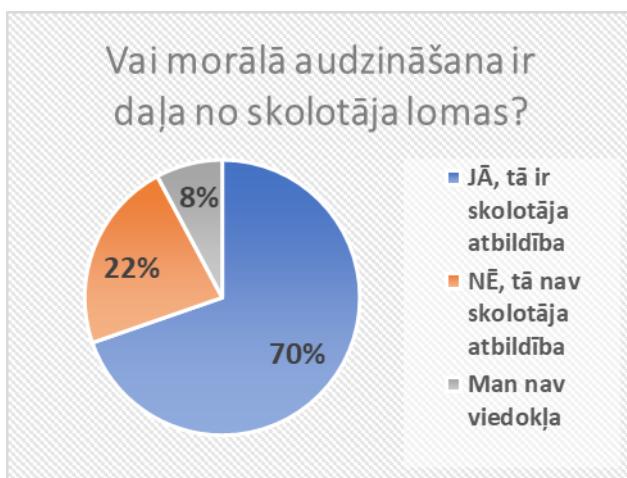
Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas zinātniskā institūta vadošais pētnieks
Pēcdoktorantūras projekts "Izglītības modernizācija Latvijas skolās, īstenojot inovatīvu pētniecībā balstītu programmu par 21. gadsimta kompetencēm un tikumu ētikas attīstību ar virtuālās telpas atbalstu (ARETE-school)" projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/1/16/071

Pētījuma konteksts. 2018. gadā tika veikts pētījums par skolēnu morālo ieradumu veidošanos skolās, kurā piedalījās vairāk nekā 2250 respondenti (skolēni, skolotāji, vecāki, topošie skolotāji, skolu un izglītības pārvaldes vadītāji) no visas Latvijas. Šajā ziņojumā prezentēts **respondentu viedokļu kopsavilkums** par pētījuma jautājumiem, kas attiecas uz skolotāju lomu skolēnu morālajā audzināšanā un skolotājiem nepieciešamo atbalstu.

Par respondentiem. Atbildot uz šiem jautājumiem, pētījumā piedalījās 1351 respondenti no visiem sektoriem, izņemot skolēnus. 91% bija sievietes, jaunākajam respondentam bija 18 gadi, bet vidējais vecums bija 41 gads. Lielākā daļa no respondentiem bija no Rīgas (40%), bet pētījumā tika labi pārstāvēti visi Latvijas reģioni.

70% no respondentiem uzskatīja, ka skolēnu morālā audzināšana ir daļa no skolotāju lomas (Vai Jūs domājat, ka skolēna morālā audzināšana ir daļa no skolotāju lomas?)

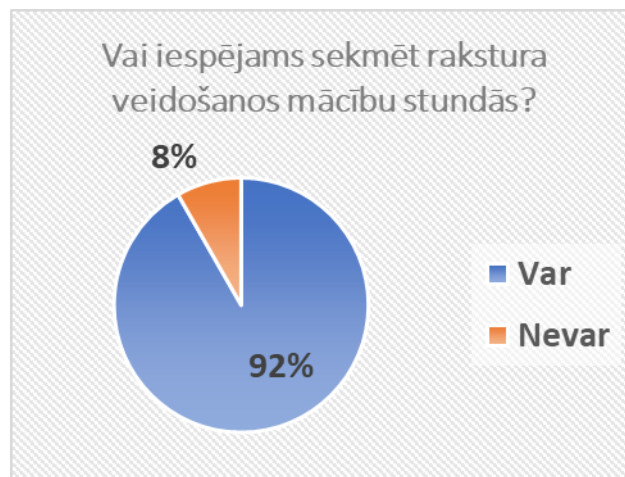
70% no respondentiem uzskatīja, ka skolēna morālā audzināšana ir daļa no skolotāju lomas, un tikai 22% nepiekrīta tam. Kā norādīja viens no vecākiem, "bērni ļoti daudz laika pavada izglītības iestādē (dažkārt pat vairāk nekā ar ģimeni sanāc). Tādēļ ir būtiski, lai skola iesaistās bērna rakstura audzināšanā". **Atšķirības starp sektoriem** ir statistiski nozīmīgas ($p=,000$): studentu proporcija, kuri uzskatīja, ka tā ir daļa no viņu lomas, bija vislielākā (86%), bet vecāki visretāk domāja, ka tā ir daļa no skolotāju lomas (56%). Kāds skolotājs precizēja, "Jā, tā

ir daļa no manas lomas, bet ne mana atbildība." **Reģionālās atšķirības** arī ir statistiski nozīmīgas: ($p=,010$): Rīgā un Latgalē proporcija bija visaugstākā (73%), bet Kurzemē – viszemākā (58%).

92% no respondentiem uzskatīja, ka var sekmēt skolēnu rakstura veidošanos mācību stundās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

- VAR mācīt bērniem vērtības un palīdzēt viņiem pilnveidot savu raksturu skolā mācību stundās ar komandas darba uzdevumiem vai iesaistot bērnus brīvprātīgajā darbā
- NEVAR palīdzēt bērniem pilnveidot savu raksturu skolā, mācot šo tēmu mācību stundās; viņi vienkārši mācīsies to no citiem skolēniem un skolas pieredzes

Gandrīz visi respondenti (92%, N=1208) uzskatīja, ka ir iespējams sekmēt skolēnu morālo ieradumu veidošanos mācību stundās. Tikai 8% nepiekrīta tam. Reģionālo un sektoru atšķirību šajā jautājumā nepastāv. Kāds skolas vadītājam bija svarīgi uzsvērt “*mācību un audzināšanas darba vienotību skolas ikdienas procesā*”. Kā atzīmēja kāds skolotājs, “*jebkurā mācību stundā, arī starpbrīžos, kopīgajos pasākumos, ekskursijās tiek runāts, pārrunāts, radīta vide, lai skolēnos veidotos izpratne par vērtībām*”. Cits skolotājs uzskatīja, ka “*katra mācību stunda ir arī skolēna rakstura veidošanās, tāpēc uzsvars, sevišķi sākumskolā, jāvelta skolēnu audzināšanai*”.

44% no respondentiem uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos (Vai Jūs domājat, ka katras skolas dokumentos vajag skaidri definēt galvenās rakstura īpašības, ko tā vēlas attīstīt savos skolēnos?)

Kopumā, vairākums no respondentiem (44%, N=584) uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos, bet **atšķirības starp sektoriem** ir statistiski nozīmīgas ($p=,002$): studentu un izglītības pārvaldes darbinieku proporcija, kuri uzskatīja, ka to vajag iekļaut skolas dokumentos, bija vislielākā (respektīvi – 41% un 42%), bet skolotājiem un skolas vadītājiem visbiežāk bija pretējs viedoklis (48%). **Reģionālās atšķirības** arī ir ļoti nozīmīgas ($p<,000$): Zemgalē respondentu proporcija, kuri uzskatīja, ka nav nepieciešams norādīt vēlamās rakstura īpašības skolas dokumentos, bija vislielākā (55%), bet Vidzemē vairākums

respondentu uzskatīja, ka to vajadzētu darīt (40% pret 29%, kuri uzskatīja, ka nevajag). Viens students norādīja, ka “*skolēnu rakstura īpašības ir individuāla lieta un tās nav jāreglamentē skolas iekšējās kārtības līmenī. Tas izveidotu noteiktu "rakstura ideālu", kuram visiem būtu jāatbilst, un tas nav pareizi*”. Savukārt viens vecāks komentēja, ka “*skolā ir definētas vērtības, skola kopā ar vecākiem kopīgi ir paveikusi vērtību definēšanas darbu, un šobrīd skolā dažādos veidos tās tiek ieviestas dzīvē*”.

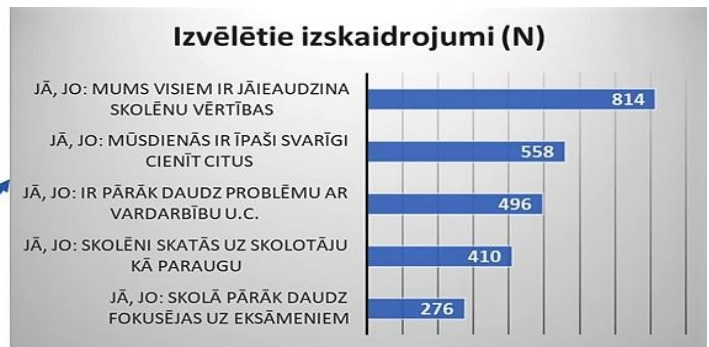
77% no respondentiem uzskatīja, ka skolām jāsekmē skolēnu izpratne par vērtībām un jāveicina skolēnu rakstura veidošanās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

- Skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos

- Skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, nevis jāveido skolēnu raksturs

Kopumā 77% no respondentiem (N=1009) piekrita tam, ka skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos. **Atšķirības starp sektoriem** ir statistiski nozīmīgas (p=,000): vadītāju un studentu vidū proporcija bija vislielākā (respektīvi – 86% un 84%). Kā komentēja jauna studente, “*pirmskolās un skolās vajag vairāk pievērst uzmanību bērna tikumiskajai audzināšanai, stāstīt bērniem par attiecībām ar cilvēkiem, ieaudzināt mīlestību pret pasauli. Tas ir grūti, bet tomēr vajag vairāk par to runāt un rādīt ar savu piemēru*”. Vecāku vidū proporcija tomēr bija zemāka (66%). Viens no vecākiem savu atbildi komentēja šādi: “*Neuzskatu, ka tā ir skolas atbildība. Negaidu to no skolas. Savu bērnu rakstura audzināšana, pirmkārt, ir mana - kā vecāka – atbildība. Tikai tad skola, skolotāji, un pieņemu - atbilstošā situācijā viņi to dara. Paldies viņiem par to!*” Visbiežāk izvēlētie pamatojumi šim viedoklim bija – “*mums visiem ir jāieaudzina skolēnu vērtības*” (32% no izvēlēm, N=814) un “*mūsdienās ir īpaši svarīgi cienīt citus*” (22%). Kopumā tikai 22% no respondentiem uzskatīja, ka skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, un viņu visbiežāk izvēlētie pamatojumi bija – “*skolēni mācās labas vērtības jau mājās*” (33%, N=185) un “*katram ir sava izpratne par vērtībām*” (30%). Šajā jautājumā nozīmīgo reģionālo atšķirību nav.

Respondentiem (izņemot vecākus; N=706), kuri uzskatīja, ka skolai jāsekmē skolēnu rakstura veidošanās, tika jautāts: “*Vai skolotāji tiek labi sagatavoti skolēnu rakstura audzināšanai?*” Kopumā 28% (N=217) uzskatīja, ka viņi ir drīzāk, pietiekami vai pilnīgi sagatavoti šim darbam, bet **atšķirības starp sektoriem** ir statistiski ļoti nozīmīgas (p=,000): studenti un skolotāji visbiežāk bija pārliecināti par savu sagatavotību (respektīvi – 68% un 58%), bet tikai 25% no skolas vadītājiem un 16% no izglītības pārvaldes pārstāvjiem domāja, ka skolotāji ir sagatavoti. Reģionālo atšķirību nav.

Respondentu ieteikumi skolēnu morālo ieradumu veidošanās sekmēšanai skolās. Skolotāju sagatavošana un nepieciešamais atbalsts

Respondenti brīvā formā izteicās par to, kā labāk sekmēt skolēnu tikumiskā rakstura, un sagatavot un atbalstīt skolotājus šim darbam. Kopumā viņu izteikumi satur vairāk nekā 13000 vārdus. Aizpildot anketu, respondentiem netika piedāvāti atbilžu izvēles varianti, bet katrs respondents ieteica pats to, kas viņam šķita vajadzīgs vai nozīmīgs. Šajā kopsavilkumā minētas galvenās tēmas, bet respondentu komentārus var lasīt katra sektora ziņojumā.

Galvenais ieteikums no visiem sektoriem bija veidot **ciešāku sadarbību ar ģimenēm**, jo ģimenes vislabāk pazīst savus bērnus un lai bērnam neradītu apjukumu, ka mājās viņu audzina vienā veidā, bet skolā citādāk. Šajā sadarbībā var rasties grūtības atšķirīgu uzskatu dēļ. Labas sadarbības prakses piemēri ir *individuālās pārrunas* starp vecākiem un skolotājiem, vecāku regulāra un savlaicīga *informēšana* par bērna pozitīvām un pilnveidojamām pusēm un skolotāju *ieteikumi* vecākiem. Vecākus varētu arī iesaistīt radoši, piemēram, plānojot (kā daļu no skolēnu mājas darbiem) diskusijas ģimenē par morālo audzināšanu.

Skolotājiem ļoti noderētu **metodiskie materiāli**, kas izmantojami darbam klasē (īpaši bieži pieminētas ir īsfilmiņas, darba lapas, situācijas vai dilemmas diskusiju veicināšanai klasē un mācību plāni audzināšanas stundām), **metodiskie ieteikumi** (t.sk., pedagoģiskā literatūra, tikumu definīcijas un pētījumi), bet tiem būtu jābūt *praktiskiem*, balstītiem uz reālām situācijām, kā arī **kursi**.

Jauno skolotāju sagatavošanā divas galvenās tēmas bija **prakses un pieredzes nepieciešamība** un vajadzība **pašiem skolotājiem attīstīt savu personību**, jo no paša skolotāja rakstura iezīmēm būs atkarīgs tas, kā viņš vai viņa spēs atbalstīt skolēnu pilnveidi. Respondenti uzskatīja, ka parasti jaunajiem skolotājiem piemīt spēja labāk izprast skolēnus un veidot labas attiecības ar viņiem, bet tas nav vienmēr tā. Turklāt skolotāji nāk uz skolu ar jau izveidojušos personību. Tādēļ kvalitatīva **jauno skolotāju atlase** ir svarīga.

Respondenti bieži minēja arī **speciālistu** (psihologa, sociālā darbinieka) atbalsta nepieciešamību un vēlmi **sadarboties ar citiem kolēģiem**, it īpaši pieredzes bagātiem skolotājiem. Daudzi respondenti uzskatīja, ka ir nepieciešams **skolas vadības** un **sabiedrības atbalsts**. **Nobeigumā** vairāki respondenti uzsvēra šī **pētījuma nozīmīgumu** un aktualitāti, kā arī morālās audzināšanas pozitīvo ietekmi mācību procesā.

ĪSS IESKATS PĒTĪJUMA METODOLOĢIJĀ

Pētījuma datu vākšanai izmantota *starptautiski validēta anketa*, ko 2015. gadā izveidoja ievērojamā *Demos* pētījumu aģentūra (UK) un kas tika tulkota latviešu valodā un pilotēta 2018. gada sākumā. Datu vākšana notika no 2018. marta līdz 2018. novembrim sadarbībā ar visu Latvijas novadu izglītības pārvaldēm, kā arī atsevišķiem skolas direktoriem, skolotājiem un ģimenes biedrībām. Tika analizētas 847 anketas papīra formātā un 1341 elektroniskās anketas.

Pētījuma ticamība un reprezentativitāte (pēc Fisher, Arkin, & Colton, 1995). Iegūto datu ticamība tika pārbaudīta, izmantojot Kronbaha alfa testu. *Datu ticamības līmenis ir ļoti augsts: ($\alpha = .827$)*. Latvijas izglītības sistēmas mērogā *pētījums ir reprezentatīvs*, pieļaujot 2% kļūdu rezultātos. Pētījuma reģionālās reprezentativitātes līmenis arī ir augsts: Rīgā ar 4.5% kļūdu rezultātos, Zemgalē – 5,5%, Latgalē – 7%, bet Kurzemē un Vidzemē – 8%. Pētījums arī ir reprezentatīvs šādos sektoros (ar šādu % kļūdu rezultātos): 9. un 12. klases skolēniem (3,5%), topošajiem skolotājiem (5,5%), skolotājiem (4,5%), skolu vadītājiem (8%) un vecākiem (4,5%).

Kvantitatīvo datu apstrāde un analīze tika veikta, izmantojot MS Excel un SPSS_22 programmatūru (Chi kvadrāts, Phi un Cramers' V testi izmantoti sektoru un reģionu atšķirību izpētei). Kvalitatīvo datu apstrādei izmantota programmatūra NVivo 11 Plus.

Vairāk informācijas par pētījumu: manuel.fernandezs@lu.lv

Rīgā
2019. gada martā

Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās

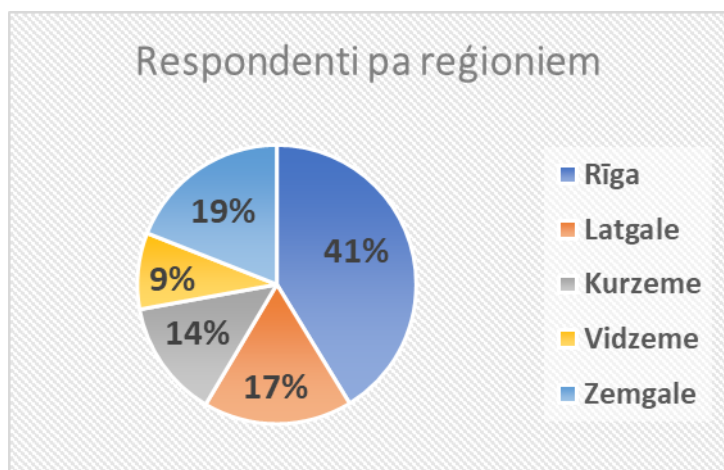
Populārzinātnisks pētījuma ziņojums (2/5)

VECĀKU VIEDOKLIS

Dr. Manuel Joaquín Fernández González

Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas zinātniskā institūta vadošais pētnieks
Pēcdoktorantūras projekts "Izglītības modernizācija Latvijas skolās, īstenojot inovatīvu pētniecībā balstītu programmu par 21. gadsimta kompetencēm un tikumu ētikas attīstību ar virtuālās telpas atbalstu (ARETE-school)" projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/1/16/071

Pētījuma konteksts: 2018. gadā tika veikts pētījums par skolēnu morālo ieradumu veidošanos skolās, kurā piedalījās vairāk par 2250 respondentiem (skolēni, skolotāji, vecāki, topošie skolotāji, skolu un izglītības pārvaldes vadītāji) no visas Latvijas. Šajā ziņojumā prezentēts **vecāku viedoklis** par pētījuma jautājumiem, kas attiecas uz skolas un skolotāju lomu skolēnu morālajā attīstīšanā.

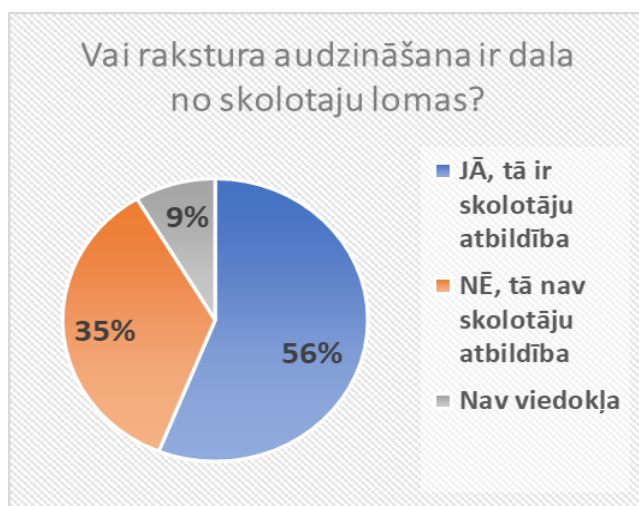

Par respondentiem

Pētījumā piedalījās 463 vecāki (89% sievietes). Jaunākajam respondentam bija 27 gadi, bet vidējais vecums bija 41 gads. Lielākā daļa no respondentiem (41 %) bija no Rīgas, bet pētījumā tika pārstāvēti visi Latvijas reģioni. Respondentu sociālekonomiskais statuss bija pārsvarā vidējs vai augstāks par vidējo (79 %).

56% no vecākiem uzskatīja, ka skolēnu morālā audzināšana ir daļa no skolotāja lomas

Vai Jūs domājat, ka skolēna morālā audzināšana un vērtību audzināšana ir daļa no skolotāja lomas?

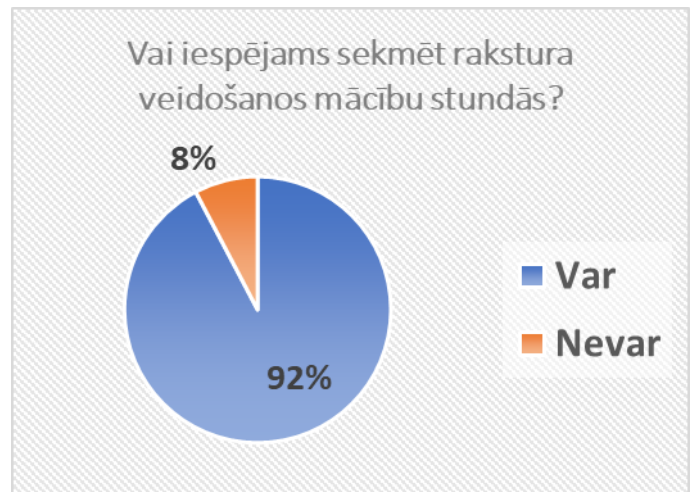

56 % no aptaujātajiem vecākiem uzskatīja, ka skolēna morālā audzināšana un vērtību audzināšana ir daļa no skolotāja lomas. Rīgā šī proporcija bija vēl lielākā (61,6 %). Kā norādīja viens no vecākiem, "*bērni ļoti daudz laika pavada izglītības iestādē (dažkārt pat vairāk nekā ar ģimeni sanāk). Tādēļ ir būtiski, lai skola iesaistās bērna rakstura audzināšanā*". Kopumā apmēram tikai trešdaļa no vecākiem nepiekrīta tam.

92% no vecākiem uzskatīja, ka var sekmēt skolēnu rakstura veidošanos mācību stundās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

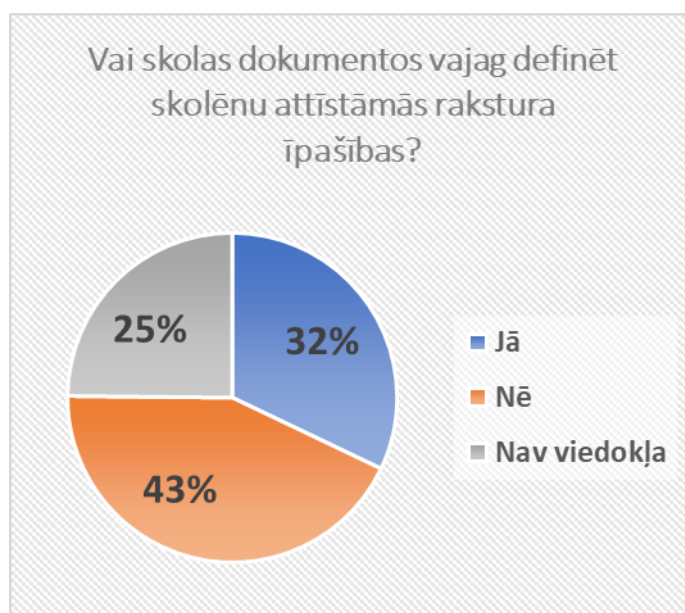
- VAR mācīt bērniem vērtības un palīdzēt viņiem pilnveidot savu raksturu skolā mācību, ar komandas darba uzdevumiem vai iesaistot bērnus brīvprātīgajā darbā
- NEVAR palīdzēt bērniem pilnveidot savu raksturu skolā, mācot šo tēmu mācību stundās; viņi vienkārši mācīsies to no citiem skolēniem un skolas pieredzes

Gandrīz visi aptaujātie vecāki (92%, N=420) uzskatīja, ka ir iespējams sekmēt skolēnu morālo ieradumu veidošanos mācību stundās. Tikai 8% nepiekrīta tam. Šī vecāka izteiciens labi ilustrē kopējo tendenci: *“Klases audzinātāja regulāri izrunā šīs tēmas ētikas stundās, kā arī izklāsta savu vīziju un iespējamās problēmsituācijas vecāku sapulcēs. Pievērš uzmanību morālām vērtībām, runā un skaidro to skolēniem. Iespējams, ka citi skolotāji tā nedara, bet mums vienkārši paveicās”*. Daži vecāki uzsvēra, ka metodēm jābūt piemērotām, un tās var būt dažādas: *“Būtu nepieciešama stunda vai nodarbība, kurā tiktu izrunāts ar piemēriem, filmiņām un citiem uzskates līdzekļiem par skolēnu savstarpējo cieņu, cieņu pret skolotāju, pret savām un citām lietām (mācību, apģērbu utt.)”*.

43% no vecākiem uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos

Vai Jūs domājat, ka katras skolas dokumentos vajag skaidri definēt galvenās rakstura īpašības, ko tā vēlas attīstīt savos skolēnos?

Kopumā, vairākums no vecākiem (43%, N=196) uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos. Tomēr reģionālās atšķirības šajā jautājumā ir statistiski nozīmīgas ($p=0,047$): Latgalē un Zemgalē proporcija bija lielāka (respektīvi - 51% un 57%), bet Rīgā vairākums vecāku uzskatīja, ka to vajag darīt (40% pret 37%, kas uzskatīja, ka nevajag). Kā norādīja viens vecāks, *“skolā ir definētas vērtības, skola kopā ar vecākiem kopīgi ir paveikusi vērtību definēšanas darbu, un šobrīd skolā dažādos veidos tās tiek ieviestas dzīvē”*.

Divas trešdaļas no vecākiem uzskatīja, ka skolām jāsekmē skolēnu izpratne par vērtībām un jāveicina skolēnu rakstura veidošanās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

- Skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos

- Skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, nevis jāveido skolēnu raksturs

Izvēlētie izskaidrojumi (N)

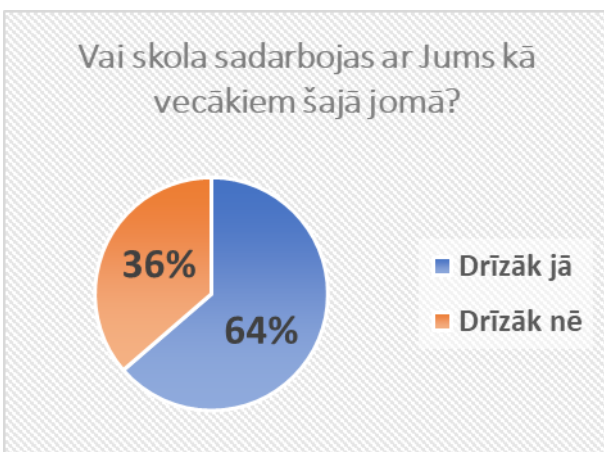
Izvēlētie izskaidrojumi (N)

Kopumā, 66 % no vecākiem (N=300) visvairāk piekrita tam, ka skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos. Rīgā tā proporcija bija vēl lielāka (70%). Visbiežāk izvēlētie pamatojumi šim viedoklim bija - “*mums visiem ir jāieaudzina skolēnu vērtības*” (32% no izvēlēm, N=235) un “*mūsdienās ir īpaši svarīgi cienīt citus*” (22%). Trešdaļa respondentu uzskatīja, ka skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, un viņu visbiežāk izvēlētie pamatojumi bija - “*katram ir sava izpratne par vērtībām*” (31%, N=92) un “*skolēni mācās labas vērtības jau mājās*” (30%). Kā komentēja viens no vecākiem, “*neuzskatu, ka tā ir skolas atbildība. Negaidu to no skolas. Savu bērnu rakstura audzināšana, pirmkārt, ir mana - kā vecāka – atbildība*”. *Tikai tad skola, skolotāji, un pieņemu - atbilstošā situācijā viņi to dara. Paldies viņiem par to!*”

64% no vecākiem uzskatīja, ka skola sadarbojas bērnu rakstura audzināšanā

Vai skola sadarbojas ar Jums kā vecākiem šajā jomā?

Vai šobrīd skola sadarbojas ar Jums kā vecākiem Jūsu bērnu rakstura audzināšanas jomā?

- Drīzāk JĀ, sadarbība ir laba un diezgan regulāra šajā jomā.
- Drīzāk NĒ, sadarbība šajā jomā nenotiek vai notiek ļoti reti.

Kopumā trešdaļa no vecākiem (64%, N=191) uzskatīja, ka skola sadarbojas ar viņiem bērnu rakstura audzināšanas jomā. Bet **reģionālas atšķirības** šajā jautājumā ir ļoti izteiktas (p<,000). Pozitīva sadarbība visbiežāk minēta Latgalē un Zemgalē (respektīvi – 83% un 78%), bet visretāk – Rīgā un Vidzemē (52%).

Labās sadarbības piemēri un ieteikumi labākai sadarbībai vecāku izteikumos

Vecāki brīvā formā izteicās par labas un nepietiekamas sadarbības konkrētiem piemēriem. Kopumā viņu izteikumi satur vairāk nekā 4500 vārdus. Te tika apkopoti nozīmīgākie ieteikumi.

Vecākiem, kuri atzīmēja labu sadarbību ar skolu, tika jautāts: *“Vai Jūs varat dalīties savā labajā pieredzē? Lūdzu, aprakstiet to!”*. Analīzē tika fiksēti 102 izteikumi, kuros aprakstīti labas sadarbības piemēri. Visbiežāk minēti pozitīvie piemēri attiecas uz to, ka notiek **individuālās pārrunas** starp vecākiem un skolotājiem (28%) un ka **informācija** pie vecākiem nonāk regulāri un savlaicīgi (21%), t.sk. caur e-klasi. Daloties ar savu labo pieredzi, kāds vecāks norādīja, ka būtiskākais šajā sadarbībā - *“Klases audzinātājas nenogurstošais darbs, kur ik mirkli tiek pārrunātas situācijas, tās [tiek] analizētas un projicētas, kā citādāk iespējams rīkoties. Vai izceļot un paspilgtinot pozitīvās situācijas ar uzslavu u.tml. Paldies klases audzinātājam!”*. Vecāki arī augstu novērtēja, ka skolā problēmas tiek parunātas (12%) un skolotājs iesaka idejas vecākiem (7%). *“Regulāri notiek tikšanās ar pedagogiem, kuri sniedz informāciju par saviem novērojumiem bērna uzvedībā, dalās ar pieredzi un sniedz ieteikumus, kam vajadzētu pievērst uzmanību bērna personības attīstības jautājumā”*. Kā citi labas sadarbības piemēri tika minēti vecāku iesaistīšana skolas pasākumos, skolotāja iesaistīšanās konfliktsituāciju risināšanā, skolēnu izaugsmes žurnāls un skolas atbalsta grupa.

Vecāki uzskatīja, ka skolotāju attieksme ir izšķiroša šajā sadarbībā, un tā tika identificēta 17% no reģistrētajiem labas prakses izteikumiem. Starp uzslavētājām attieksmēm, kas sekmē sadarbību ar vecākiem, īpaši atzīmēta skolotāju atsauce (47% no izteikumiem par skolotāju attieksmi), kā arī uzmanība pret bērniem (18%). *“Mūsu klases audzinātāja lieliski prot pateikt vēlamu un aizrādīt par nevēlamu gan tieši, gan "caur puķēm", gan ar humoru.”* Citas vecāku minētās pedagogu īpašības, kas sekmē labu sadarbību ar skolu, bija skolotāju saprātīgums, atbildības izjūta, sirsnība un taisnīgums.

Vecākiem, kuri atzīmēja, ka sadarbība ar skolu nenotiek, tika jautāts: *“Ko Jūs gaidītu vēl no skolas šajā jomā? Lūdzu, uzrakstiet Jūsu ieteikumus labākai sadarbībai!”*. Analīzē tika fiksēti 36 ieteikumi vai vecāku vēlmes šajā jomā. Vairākums vecāku vēlētos **saņemt regulārāku informāciju** (44%) un organizēt vairāk individuālas sarunas ar klases audzinātāju (17%). Vecāki arī vēlētos saņemt ieteikumus no audzinātājiem (14%), bērna audzināšanas jautājumu saskaņošanu ar viņiem (11%). Šī vecāka izteikums labi atspoguļo šīs respondentu grupas domas: *“Skolā ļoti reti notiek reāls audzināšanas darbs, parasti jebkāda sadarbība ar vecākiem (un arī audzināšanas darbs vecāki - skolēns) tiek veikta tikai ārkārtas situācijās, kad vadzis jau ir lūzis un vajag glābt sekas. No skolas daudz biežāk vēlētos redzēt reālus pasākumus / informāciju / iespēju redzēt to, kas skolā tiek darīts tajā jomā, kas veicina bērna raksturu, nevis tikai akadēmiskās zināšanas, piemēram, pulciņu apmeklējums, "piezīmes"/ komentāri par darbu skolā, klasē, ārpusskolas aktivitātēs. Kas tiek runāts audzināšanas stundās? Vai ir kādi jautājumi mana bērna raksturā, kuriem man kā vecākam būtu jāpievērš uzmanība, kamēr vadzis vēl nav lūzis? Kāda ir klases iekšējā dinamika / sadarbība starp skolēniem? Vai ir projekti / pasākumi, kuros veidojas un izpaužas mana bērna sadarbība skolēns - vecāki un skolēns - skolēns? Man šādas informācijas nav jeb, labākajā gadījumā es to saņemu tikai no sava bērna (tikai viņa viedoklis).”*

Cits vērtīgs ierosinājums bija iesaistīt vecākus diskusijās par tēmām, kas skar jauniešu morālo audzināšanu, plānot to kā daļu no skolēnu mājas darbiem: *“Manuprāt, mājas darbu izpilde ir jāorganizē tā, lai sociālo zinību tēma izraisītu diskusiju mājās. Un šai iniciatīvai ir jānāk no skolas. Pusaudzim vecāki vairs nepateiks - parādi, kas Tev uzdots, pastāsti, kā Tu to saproti utt.”*

Vairāk informācijas par pētījumu: manuel.fernandezs@lu.lv

Rīgā

2019. gada martā

Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās

Populārzinātnisks pētījuma ziņojums (3/5)

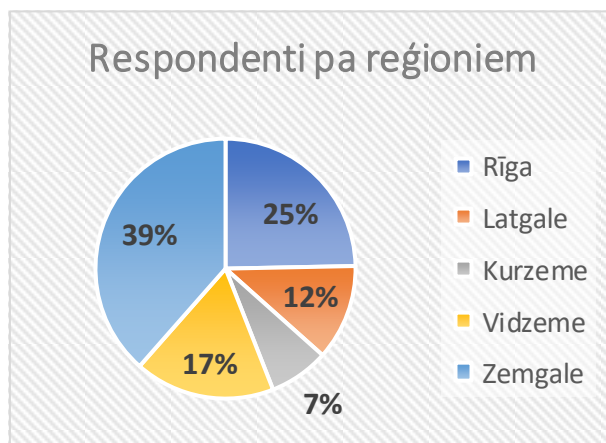
SKOLOTĀJU VIEDOKLIS

Dr. Manuel Joaquín Fernández González

Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas zinātniskā institūta vadošais pētnieks
Pēcdoktorantūras projekts "Izglītības modernizācija Latvijas skolās, īstenojot inovatīvu pētniecībā balstītu programmu par 21. gadsimta kompetencēm un tikumu ētikas attīstību ar virtuālās telpas atbalstu (ARETE-school)" projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/1/16/071

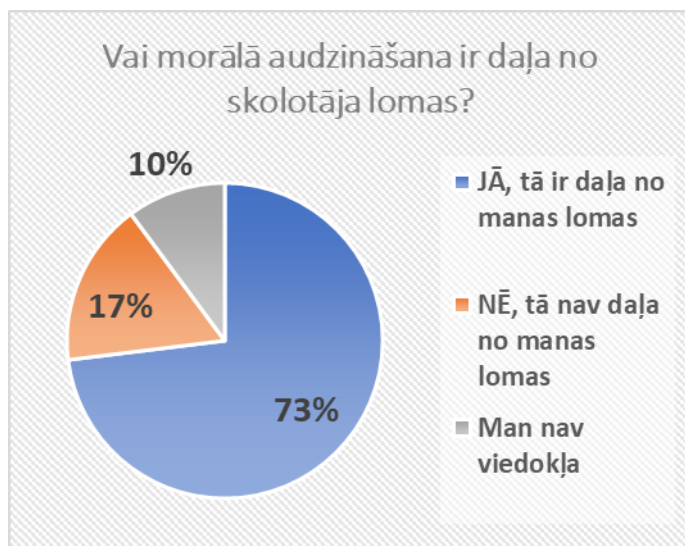
Pētījuma konteksts. 2018. gadā tika veikts pētījums par skolēnu morālo ieradumu veidošanos skolās, kurā piedalījās vairāk nekā 2250 respondenti (skolēni, skolotāji, vecāki, topošie skolotāji, skolu un izglītības pārvaldes vadītāji) no visas Latvijas. Šajā ziņojumā prezentēts **skolotāju viedoklis** par pētījuma jautājumiem, kas attiecas uz skolotāju lomu skolēnu morālajā audzināšanā un viņiem nepieciešamo atbalstu.

Par respondentiem

Pētījumā piedalījās 473 skolotāji, 95% bija sievietes. Jaunākajam respondentam bija 23 gadi, bet vidējais vecums bija 48 gadi. Lielākā daļa no respondentiem bija no Zemgales (38%) un no Rīgas (25%), bet pētījumā tika pārstāvēti visi Latvijas reģioni. Respondentu vidējais darba stāžs bija 24 gadi, bet 10% no viņiem stāžs bija mazāks par 5 gadiem. Tika pārstāvēti visi izglītības posmi un mācību priekšmeti, bet visbiežāk – matemātika, sociālās zinības, latviešu valoda, dabaszinības, māksla un ētika.

73% no skolotājiem uzskatīja, ka skolēnu morālā audzināšana ir daļa no viņu lomas (Vai Jūs domājat, ka skolēna morālā audzināšana un vērtību audzināšana ir daļa no Jūsu lomas?)

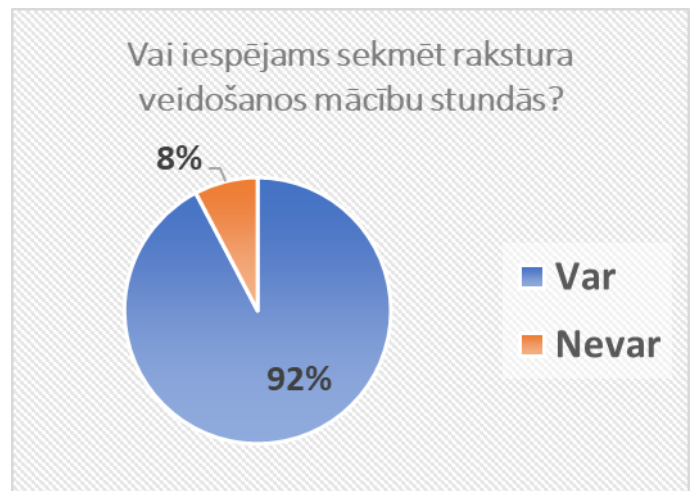

73% no aptaujātajiem skolotājiem uzskatīja, ka skolēna morālā audzināšana un vērtību audzināšana ir daļa no viņu lomas, un tikai 17% nepiekrīta tam. Bet ļoti izteiktas ir **reģionālās atšķirības** šajā jautājumā ($p < .000$). Latgalē 80% un Zemgalē 76% no skolotājiem jūtās atbildīgi šajā jomā, bet Kurzemē – tikai 50%. Kāds skolotājs precizēja, "*Jā, tā ir daļa no manas lomas, bet ne mana atbildība.*" Kopumā skolotāji ievērojami biežāk uzskatīja, ka tā ir daļa no viņu lomas (73% no skolotājiem), salīdzinot ar vecākiem (56% – sk. ziņojumu 2/5).

92% no skolotājiem uzskatīja, ka var sekmēt skolēnu rakstura veidošanos mācību stundās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

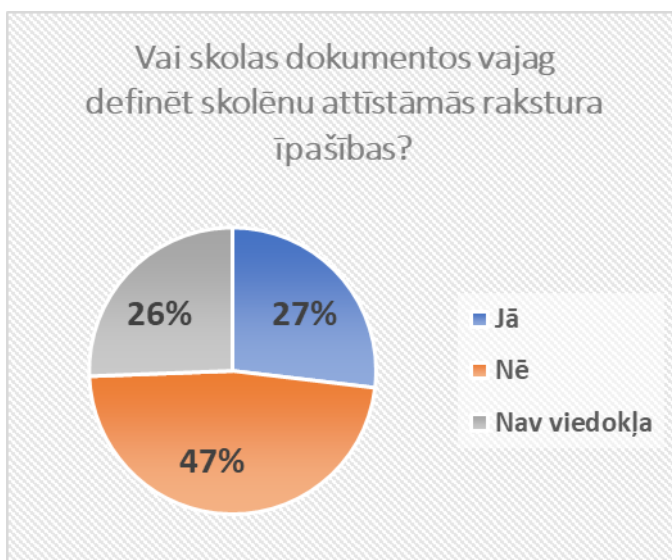
- VAR mācīt bērniem vērtības un palīdzēt viņiem pilnveidot savu raksturu skolā mācību stundās, ar komandas darba uzdevumiem vai iesaistot bērnus brīvprātīgajā darbā
- NEVAR palīdzēt bērniem pilnveidot savu raksturu skolā, mācot šo tēmu mācību stundās; viņi vienkārši mācīsies to no citiem skolēniem un skolas pieredzes

Gandrīz visi aptaujātie skolotāji (92%, N=424) uzskatīja, ka ir iespējams sekmēt skolēnu morālo ieradumu veidošanos mācību stundās. Tikai 8% nepiekrīta tam. Kā atzīmēja kāds skolotājs, “jebkurā mācību stundā, arī starpbrīžos, kopīgajos pasākumos, ekskursijās tiek runāts, pārrunāts, radīta vide, lai skolēnos veidotu izpratni par vērtībām”. Cits kolēģis precizēja, ka “katra mācību stunda ir arī skolēna rakstura veidošanās, tāpēc uzsvars, sevišķi sākumskolā, jāvelta skolēnu audzināšanai”, un piedāvāja konkrētu piemēru: “Kāpēc gan pirmdiena nevarētu sākties ar, piemēram, uzmanības audzināšanu, kas ir viena no tikumiskajām vērtībām. Ciemos atnāk uzmanība! Noskaidrojam, kāpēc uzmanība svarīga cilvēka dzīvē, un turpinām mācību darbu. Stundas beigās rezumējot, kā veicās ar uzmanību.” Cits skolotājs savu atbildi komentēja šādi: “Skola, protams, nevar izvairīties no audzināšanas, jo tā patiešām notiek gan mācību procesā, gan ārpus tā, gan mācīšanas laikā, gan komunikācijā ar apkārtnējiem cilvēkiem, bet ļoti tieši to mācīt un iemācīt nevar, tāpēc arī skola nevar par fokusu izvēlēties rakstura un tikumības audzināšanu, skolai jādod zināšanas un prasme mācīties, viss pārējais nāk klāt šajā procesā...” Šajā jautājumā skolotāju un vecāku viedokļi pilnībā sakrīta.

47% no skolotājiem uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos

Vai Jūs domājat, ka katras skolas dokumentos vajag skaidri definēt galvenās rakstura īpašības, ko tā vēlas attīstīt savos skolēnos?

Kopumā, vairākums no skolotājiem (47%, N=221) uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos, bet vajag kopīgi veltīt uzmanību šim jautājumam. Šī skolotāja izteiciens labi raksturo kopējo tendenci: “Skolas kolektīvam jāsāk skatīties uz laba rakstura veidošanos daudz nopietnāk.” Tomēr reģionālās atšķirības ir statistiski ļoti nozīmīgas (p<,000): Rīgā un Zemgalē proporcija bija lielāka (respektīvi – 57% un 55%), bet Vidzemē vairākums skolotāju uzskatīja, ka to vajag darīt (36% pret 30%, kuri uzskatīja, ka nevajag).

80% no skolotājiem uzskatīja, ka skolām jāsekmē skolēnu izpratne par vērtībām un jāveicina skolēnu rakstura veidošanās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

- Skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos

- Skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, nevis jāveido skolēnu raksturs

Kopumā 80% no skolotājiem (N=370) drīzāk piekrita tam, ka skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos. Vidzemē proporcija bija vēl augstāka (91%), bet Rīgā – viszemākā (74%). Visbiežāk izvēlētie pamatojumi šim viedoklim bija “*mums visiem ir jāieaudzina skolēnu vērtības*” (32% no izvēlēm, N=283) un “*mūsdienās ir īpaši svarīgi cienīt citus*” (24%). Skolotāju procents, kas izvēlējās šo variantu, bija ievērojami augstāks nekā vecāku procents (66% - sk. ziņojumā 2/5). Tikai 20% no skolotājiem uzskatīja, ka skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, un viņu visbiežāk izvēlētie pamatojumi bija - “*skolēni mācās labas vērtības jau mājās*” (37%, N=62) un “*katram ir sava izpratne par vērtībām*” (27%). Kā komentēja viens no skolotājiem, “*Es uzskatu, ka skolotāji jau velta lielu daļu laika, lai nodarbotos ar skolēnu audzināšanu ... un nepazīstu nevienu skolotāju, kurš bērniem mācītu pretējo vai būtu vienaldzīgs pret netikumisku, neētisku rīcību.*”

Skolotājiem, kuri uzskatīja, ka skolai mērķtiecīgi jāsekmē skolēnu rakstura veidošanās, tika jautāts: “*Vai Jūs uzskatāt, ka esat pietiekoši labi sagatavots, lai sekmētu skolēnu rakstura pilnveidošanos?*” Kopumā 58% (N=217) uzskatīja, ka viņi ir drīzāk, pietiekami vai pilnīgi sagatavoti šim darbam, bet proporcija bija lielāka Latgalē (38%). Kopumā tikai 5% (N=18) jutās vāji vai nepietiekami labi sagatavoti.

Skolotāju ieteikumi skolēnu morālo ieradumu veidošanās sekmēšanai un skolotājiem nepieciešamais atbalsts

Skolotāji brīvā formā izteicās par to, kā labāk sekmēt skolēnu tikumiskā rakstura veidošanos un kādu atbalstu viņi vēlētos saņemt šajā darbā. Kopumā viņu izteikumi satur vairāk nekā 3300 vārdus. Aizpildot anketu, skolotājiem netika piedāvāts saraksts, kur izvēlēties nepieciešamo atbalstu, bet katrs respondents izdomāja pats, kāds atbalsts viņam vajadzīgs vai nozīmīgs.

Vairāki respondenti uzsvēra šī **pētījuma nozīmīgumu** un nepieciešamību, ko ilustrē šis izteikums: *“Tas ir tieši tas jautājums, par kuru pēdējos gados esmu domājusi, un patiess prieks, ka par šo problēmu ir aizdomājušies cilvēki, kuru rokās ir pašreizējās izglītības sistēmas pilnveidošana”*. Cits respondents uzrakstīja: *“Gribēju piebilst, ka šī tēma ir ārkārtīgi nozīmīga skolas vidē, jo bērni nāk no dažādām ģimenēm, arī no nelabvēlīgām, tāpēc skola un skolotājs šiem bērniem ir kā "bāka", pozitīvais piemērs, ja vien audzinātājs un visa skolas komanda pievēršas šiem svarīgajiem jautājumiem.”* Vēl cits uzrakstīja: *“Tēma izteikta aktuāla! Postmodernajā sabiedrībā vitāli nepieciešama!”*

Runājot par **NEPIECIEŠAMO ATBALSTU**, visbiežāk skolotāji vēlētos saņemt **metodiskos materiālus**, kas izmantojami darbam klasē (29% no 244 piefiksētajiem izteikumiem). Starp tiem īpaši bieži pieminētas ir īsfilmiņas, kas ilustrē kādu no tikumiem, darba lapas izmantošanai mācību procesā, situācijas vai dilemmas diskusiju veicināšanai klasē un mācību plāni audzināšanas stundām. Otrās biežākais pieminētais vēlamais atbalsta veids bija **kursu un semināru organizēšana** par šo tēmu (21%) ar speciālistu dalību un iespēju apmainīties ar pieredzi skolā vai ārpus tās. Skolotāji arī bieži pieminēja noderīgu **metodisko ieteikumu** nepieciešamību (10%), t.sk. pedagoģisko literatūru, tikumu definīcijas un pētījumus šajā jomā. Arī ļoti nozīmīga respondentiem šķita **sadarbība ar citiem kolēģiem** (8% no izteikumiem) un **atbalsts no skolas vadības**: *“Skolas kolektīvam jāsāk skatīties uz laba rakstura veidošanu daudz nopietnāk. Ir nepieciešami semināri, darba grupas, kas fokusējas tieši uz rakstura veidošanu.”*

Viens no visbiežāk minētajiem **SKOLOTĀJU IETEIKUMIEM** bija **sadarbība ar ģimenēm** (9% no izteikumiem): *“Latvijas izglītības sistēmas vidē ... mēs ikdienā regulāri šiem jautājumiem pievēršam lielu vērību. Bet liels ieguldījums un artava savos bērnos būtu jāiegulda vecākiem. Jo viņi ir ģimene, kas veido bērņā pamatvērtības”*. Sadarbība varētu veidoties arīursos un semināros: *“[vajag] kursus ne tikai skolotājiem, bet arī VECĀKIEM! Sadarbība! Bez sadarbības ar vecākiem nekas nesanāks”*. Kā ieteica kāda skolotāja, *“Audzināšana sākas ģimenē. Manuprāt, viens no lietderīgākajiem pasākumiem būtu nodarbības jaunajiem vecākiem, ģimenēm, kuru laikā tiktu uzrunāti vecāki par tikumiem, vērtībām utt.”* Cits respondents uzskatīja, ka, *“piedāvājot kursus, seminārus gan vecākiem, gan pedagogiem par šādām tēmām, izdotos rast vienotu redzējumu par sasniedzamo rezultātu skolēnu tikumiskajā audzināšanā un rakstura izkopšanas attīstīšanā”*. Ļoti vajadzīgs šim audzināšanai darbam ir arī **sabiedrības atbalsts**: *“Bērņus [audzina] ar vecāku un pieaugušo piemēru. Mums ir vajadzīgs visas sabiedrības un īpaši vecāku atbalsts.”*

Šis skolotājas izteikums lakoniski un precīzi apkopo daudzu respondentu domas: *“Sākt ar sevi; vairāk vīriešu skolotāju lomā; sadarbības ar ģimeni, debates, kopā būšana”*. Svarīgi ņemt vērā arī citas skolotājas novērojums: *“Manuprāt, ļoti nozīmīga tēma. Man ir radies iespaids, ka ģimenēs, sabiedrībā, politikā un arī skolā joprojām apzināti vai neapzināti tomēr vairāk tiek likts uzsvars uz tādu rakstura īpašību attīstīšanu kā mērķtiecība, rezultātu sasniegšana jebkādiem līdzekļiem, dažkārt aizmirstot par morāli. Pozitīvais - situācija pēdējā laikā lēni, bet uzlabojas”*.

Vairāk informācijas par pētījumu: manuel.fernandezs@lu.lv

Rīgā
2019. gada martā

Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās

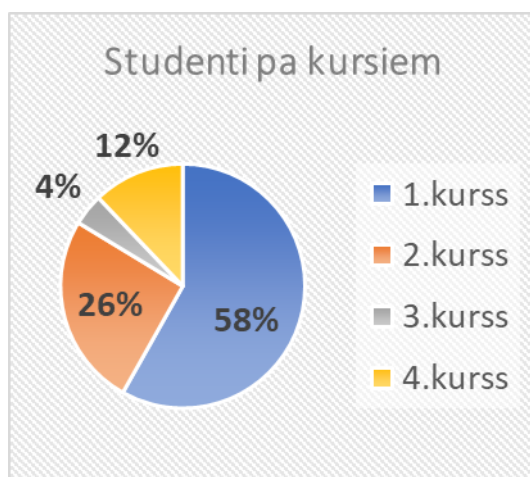
Populārzinātnisks pētījuma ziņojums (4/5)

TOPOŠO SKOLOTĀJU VIEDOKLIS

Dr. Manuel Joaquín Fernández González

Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas zinātniskā institūta vadošais pētnieks
Pēcdoktorantūras projekts "Izglītības modernizācija Latvijas skolās, īstenojot inovatīvu pētniecībā balstītu programmu par 21. gadsimta kompetencēm un tikumu ētikas attīstību ar virtuālās telpas atbalstu (ARETE-school)" projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/1/16/071

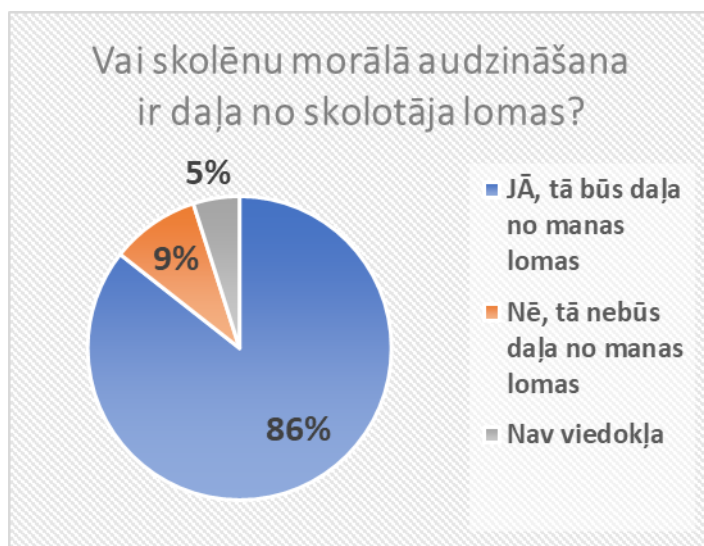
Pētījuma konteksts. 2018. gadā tika veikts pētījums par skolēnu morālo ieradumu veidošanos skolās, kurā piedalījās vairāk nekā 2250 respondenti (skolēni, skolotāji, vecāki, topošie skolotāji, skolu un izglītības pārvaldes vadītāji) no visas Latvijas. Šajā ziņojumā prezentēts **topošo skolotāju (studentu) viedoklis** par pētījuma jautājumiem, kas attiecas uz skolotāju lomu skolēnu morālajā audzināšanā un topošajiem skolotājiem nepieciešamo atbalstu šim darbam.

Par respondentiem. Pētījumā piedalījās 244 bakalaura studenti (topošie skolotāji). 90% bija sievietes. 60% no respondentiem bija mazāk nekā 23 gadi, bet vidējais vecums – 24 gadi. Vairākums bija 1. un 2. kursa studenti (respektīvi 59% un 26%), bet 3. un 4. kurss arī bija pārstāvēts. 64% no respondentiem studēja Rīgā, 17% – Rēzeknē, 17% – Liepājā. Tika pārstāvēti gandrīz visi izglītības posmi un mācību priekšmeti, bet visbiežāk – pirmskolas pedagogi (23%), sākumskolas pedagogi (13%), angļu valodas skolotāji (12%), mūzikas skolotāji (11%), pamatskolas skolotāji (8%), speciālās izglītības skolotāji (8%), sociālie pedagogi (6%) un mājturības skolotāji (6%).

86% no topošajiem skolotājiem uzskatīja, ka skolēnu morālā audzināšana būs daļa no viņu lomas

(Vai Jūs domājat, ka skolēna morālā audzināšana un vērtību audzināšana būs daļa no Jūsu lomas?)

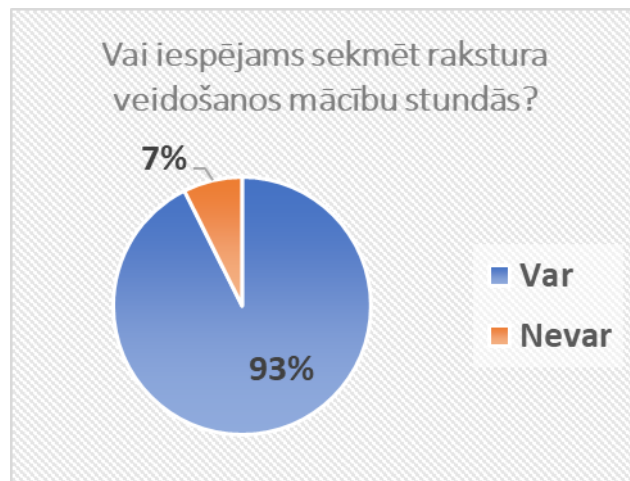

86% no aptaujātajiem studentiem uzskatīja, ka skolēnu morālā audzināšana ir daļa no viņu lomas, un tikai 9% nepiekrīta tam. Salīdzinot ar citu sektoru viedokļiem (sk. ziņojumā 2/5 un 3/5), kopumā studenti ievērojami biežāk uzskatīja, ka tā ir daļa no viņu lomas (86% no studentiem), salīdzinot ar skolotājiem (73%) un vecākiem (56%). Kāda respondenta precīzēja: "Lai gan skolotājam ir dažādas iespējas, mācību materiāli utt., ar kuru palīdzību stundās runāt par vērtībām, daudz svarīgāku lomu šajā situācijā spēlē vecāki un viņu rādītais piemērs."

93% no studentiem uzskatīja, ka var sekmēt skolēnu rakstura veidošanos mācību stundās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekristat?

- VAR mācīt bērniem vērtības un palīdzēt viņiem pilnveidot savu raksturu skolā mācību stundās, ar komandas darba uzdevumiem vai iesaistot bērnus brīvprātīgajā darbā
- NEVAR palīdzēt bērniem pilnveidot savu raksturu skolā, mācot šo tēmu mācību stundās; viņi vienkārši mācīsies to no citiem skolēniem un skolas pieredzes

Gandrīz visi aptaujātie studenti (92%, N=225) uzskatīja, ka ir iespējams sekmēt skolēnu morālo ieradumu veidošanos mācību stundās. Tikai 7% nepiekrīta tam. Šajā jautājumā studentu, skolotāju un vecāku viedokļi pilnībā sakrīta.

Savos komentāros respondenti niansēja savu viedokli: Kā atzīmēja kāds students, “*Nevar fokusēties tikai uz bērna labo vērtību izpratnes attīstību vai tikai uz viņa zinātniskuma pilnveidošanu. Skolotājam nav jāveido skolēna raksturs, bet skolotājam ir jāparāda, kas ir īsts cilvēks un kā tādām kļūt caur mācībām*”. Cita studente uzskatīja, ka “*Bērni mācās no mūsu piemēra. Neizbēgami, ka arī uz ielas un citur mēs visi kaut ko mācāmies viens no otra un citām dzīves situācijām. Bērniem arī tas pats! Nevar būt ētisks un tikumisks tikai akadēmiskajās stundās. Cilvēks ir tāds visu laiku vai nav vispār. Skolai ir liela nozīme. Vairāk var iemācīt arī ar pusstundu darbu (morāli, ētisku vērtību, tikumisko), bet tāpēc nav jānoraida akadēmiskās stundas. Ir jābūt gan tam, gan tam, lai kļūtu par cilvēku... Skola gan var iemācīt morāli, ētiski, tikumīgi rīkoties / dzīvot.*”

47% no studentiem uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos

Vai Jūs domājat, ka katras skolas dokumentos vajag skaidri definēt galvenās rakstura īpašības, ko tā vēlas attīstīt savos skolēnos?

Studentu viedokļu sadalījums par to, vai ir nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos vai - nē, bija ļoti līdzīgs (41% par, 40% pret). Tomēr atšķirības starp kursiem bija statistiski ļoti nozīmīgas ($p < .005$): 1. un 2. kursā tikai 38% no studentiem uzskatīja, ka to vajag darīt, bet 4. kursā proporcija bija izteikti lielāka: 62%. Viens students uzskatīja, ka “*Skolēnu rakstura īpašības ir individuāla lieta, un rakstura īpašības nav jāreglamentē skolas iekšējās kārtības līmenī. Tas izveidotu noteiktu "rakstura ideālu", kuram visiem būtu jāatbilst, un tas nav pareizi.*”

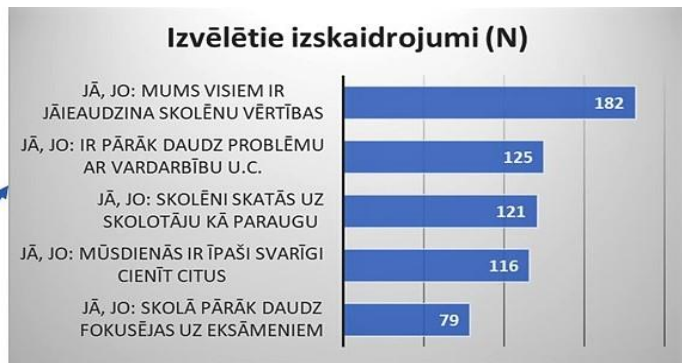
84% no topošajiem skolotājiem uzskatīja, ka skolām jāsekmē skolēnu izpratne par vērtībām un jāveicina skolēnu rakstura veidošanās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

- Skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos

- Skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, nevis jāmēģina veidot skolēnu raksturu

Kopumā 84% no studentiem (N=205) piekrita tam, ka skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos. Jo vecāks bija studentu kurss, jo augstāka proporcija: 1. kursā 80%, 2. kursā 85%, bet 3. un 4. kursā – 90%. Viena studente komentēja: *“Pirmskolās un skolās vajag vairāk pievērst uzmanību bērnu tikumiskajai audzināšanai, stāstīt bērniem par attiecībām ar cilvēkiem, ieaudzināt mīlestību pret pasauli. Tas ir grūti, bet tomēr vajag vairāk par to runāt un rādīt ar savu piemēru.”*

Visbiežāk izvēlētie pamatojumi šim viedoklim bija – *“mums visiem ir jāieaudzina skolēnu vērtības”* (29% no izvēlēm, N=182), *“ir pārāk daudz problēmu ar vardarbību”* (20%), kā arī *“skolēni skatās uz skolotāju kā paraugu”* (19%). Divas pēdējās izvēles bija mazāk izteiktas skolotāju un vecāku atbildēs. Tikai 16% no studentiem uzskatīja, ka skolām drīzāk jāfokusējas uz akadēmisko darbu, jo *“katram ir sava izpratne par vērtībām”* (34% – augstākā proporcija visos sektoros) un *“skolēni mācās labas vērtības jau mājās”* (24%). Viens students uzskatīja, ka *“skolotāji jau tā ir simts profesijas vienā, mēģinot vienlaicīgi mācīt un audzināt nav efektīvi... par to jāērūpējas vecākiem.”* Cita studente precizēja, ka *“skolā ir jāfokusējas uz akadēmisko darbu, kur jau šobrīd ir pietiekami daudz vērtīborientētu tēmu”,* vēl cita – *“skolai jāveido raksturs, nevis pilnīgi jāuzņemas par to atbildība.”*

Studentiem, kuri uzskatīja, ka skolai jāērūpējas par rakstura veidošanos, tika jautāts: *“Vai augstskolā Jūs sagatavo, lai sekmētu skolēnu rakstura pilnveidošanos?”* Kopumā 49% (N=96) uzskatīja, ka augstskolā labi vai ļoti labi sagatavo šim darbam, bet tika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības atkarībā no kursa (p=,023): 2. kursā proporcija bija 70%, 3. kursā – 56%, bet 4. kursā – 20%. Viens respondents uzskatīja, ka *“Skola2030” ir atklātas atziņas par šo tēmu, taču nepieciešama detalizētāka informācija pedagogu izglītošana”.*

Ieteikumi skolēnu morālo ieradumu veidošanās sekmēšanai skolā topošo skolotāju izteikumos un skolotājiem nepieciešamais atbalsts

Studenti brīvā formā izteicās, atbildot uz jautājumu “*Kādu atbalstu Jūs vēlētos saņemt, lai varētu sekmēt Jūsu skolēnu laba rakstura pilnveidošanos, kad sāksiet strādāt skolā?*” Kopumā viņu izteikumi satur vairāk nekā 3000 vārdus. Katrs respondents izdomāja pats, kāds atbalsts viņam būtu nozīmīgs, jo anketā netika piedāvāts saraksts, kur izvēlēties vēlamo atbalsta veidu.

Vairāki respondenti uzsvēra šī **pētījuma nozīmīgumu** un nepieciešamību: “*Man ir prieks, ka par šo tiek runāts, jo tas ir ļoti nozīmīgi, bet Latvijā netaisnīgi tiek attiecināts tikai uz seksuālo audzināšanu*”. Cits students rakstīja: “*Ļoti viegli pārprotama tēma. Priecājos, ka tiek ar to saistīta izpēte*.” Daži studenti novēlēja, “*lai šis pētījums sekmētos ar panākumiem un lai vairāk visiem ir skaidrs un saprotams, ka tikumiskā audzināšana nav nekas sliktš*”.

Runājot par nepieciešamo atbalstu, studenti visbiežāk minēja **sadarbību ar ģimenēm** (19% no 151 piefiksētajiem izteikumiem). Ģimenes vislabāk pazīst savus bērnus, un vecāki ir pirmie atbildīgi par bērnu audzināšanu: “*Viss sākas ģimenē! Cik daudz velta bērnam laiku, tāds arī ir bērns!*”. Runājot par šo sadarbību, kāda topošā skolotāja uzskatīja, ka “*pamatā ir nepieciešams sadarboties ar skolēna vecākiem, saprast, kādas ir vērtības viņu ģimenē, lai bērnam neradītu apjukumu, ka mājās viņu audzina vienā veidā, bet skolā pavisam citādāk*”. Tajā sadarbībā var rasties grūtības atšķirīgu uzskatu dēļ, ko ilustrē šis izteikums: “*Brīžam jūties bezspēcīgi tajā visā, ja ģimenēs bērni sastopas ar vērtībām, kas neatbilst tikumiskai audzināšanai. Tad paliek lūgšana Dievam un piemērs, ko varu parādīt no savas puses*”. Vairāki studenti vēlētos saņemt no ģimenēm vairāk informācijas par bērniem un just ģimeņu atbalstu šajā darbā: “*Sagaidu, lai vecāki man arī ļauj runāt ar bērnu, apvaicātos un interesēties par viņu, nevis sagaida no manis tikai "sausu" mācību procesu*”.

Topošie skolotāji uzskatīja, ka labu atbalstu skolēnu bērnu morālajai audzināšanai viņi varētu saņemt **kursos** (13%), ar **metodiskajiem ieteikumiem** un grāmatām (10%), bet tiem būtu jābūt praktiskiem, balstītiem uz reālām situācijām (36% no šiem izteikumiem): “[*vēlētos*] *konferences un seminārus, kur neveidojas tikai „sausais atbirums”, bet gan tiek gūti reālas dzīves piemēri un paraugi*.” Šo tendenci labi ilustrē šīs studentes ieteikums: “*Augstskolā varētu būt garāks kurss, kas saistās ar šo tematu, ar piemēriem un varbūt arī situāciju izspēlēm*”.

Respondenti bieži minēja arī nepieciešamību pēc atbalsta no **speciālistiem** (10%) un pieredzes bagātiem **skolotājiem** (9%): “*Vēlētos vairāk dzirdēt pieredzējušo skolotāju viedokļus un stāstus, lai zinātu, kā rīkoties*”. Bet tomēr daudziem respondentiem **praktiskā pieredze** bija īpaši svarīga: “*Vislabāk mūs sagatavo dzīve un realitāte. Protams, mēs varam mācīties teoriju un metodes, kā pareizāk būtu strādāt ar bērniem, kam ir jāpievērš uzmanība utt. Bet realitāte ir mazliet citādāka... Manuprāt, tas ir ļoti labi, ka mums kā skolotājiem ir tik daudz prakses. Tas ļauj mums sastapties ar problēmām... [un] to visu redzēt savām acīm. Prakse ir tas, kas ir nepieciešams*”.

Vairāki studenti apzīmēja nepieciešamību **pašiem attīstīt savu personību**, jo “*daudz atkarīgs no skolotāja kā personības un no tā, vai viņam būs šāda vēlme pilnveidot rakstura īpašības skolēniem*”. Kā komentēja kāda studente, “*es vēlētos pati attīstīties kā pilnvērtīga un stipra persona, lai nākotnē palīdzētu arī skolēniem attīstīties kā personībām - stiprām, pārlicinātām un dzīvespriecīgām*”. **Skolas vadībai** būtu jāatbalsta skolotāji, lai jaunajiem skolotājiem veidotos “*drošības sajūta un emocionāls komforts*” “*skolotāja ideju realizēšanai un atbalstīšanai*”.

Atbildēs tika minēta arī morālās audzināšanas pozitīvā ietekme mācību procesā: “*Lai skolotājiem izdodas skolēnos ieaudzināt tikumu un raksturu, kas skolēniem liks saprast, ka mācīšanās ir vērtība!*” Kā cita studente atzīmēja: “*es gribu uzzināt... kā korekti audzināt [skolēnu] raksturu, lai viņi paši izvēlas strādāt un veicināt savu rakstura pilnveidošanu*”.

Vairāk informācijas par pētījumu: manuel.fernandezs@lu.lv

Rīgā
2019. gada martā

Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās

Populārzinātnisks pētījuma ziņojums (5/5)

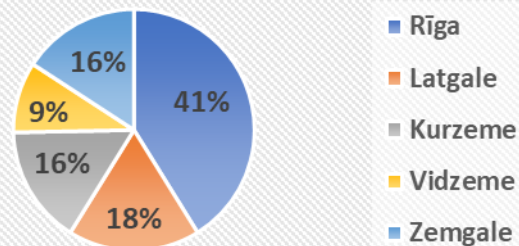
SKOLU UN IZGLĪTĪBAS PĀRVALDES VADĪTĀJU VIEDOKLIS

Dr. Manuel Joaquín Fernández González

Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas zinātniskā institūta vadošais pētnieks
Pēcdoktorantūras projekts "Izglītības modernizācija Latvijas skolās, īstenojot inovatīvu pētniecībā balstītu programmu par 21. gadsimta kompetencēm un tikumu ētikas attīstību ar virtuālās telpas atbalstu (ARETE-school)" projekta Nr. 1.1.1.2/VIAA/1/16/071

Pētījuma konteksts. 2018. gadā tika veikts pētījums par skolēnu morālo ieradumu veidošanos skolās, kurā piedalījās vairāk nekā 2250 respondenti (skolēni, skolotāji, vecāki, topošie skolotāji, skolu un izglītības pārvaldes vadītāji) no visas Latvijas. Šajā ziņojumā prezentēts **skolu un izglītības pārvaldes vadītāju** (turpmāk – vadītāju) **vedoklis** par pētījuma jautājumiem, kas attiecas uz skolas lomu skolēnu morālajā audzināšanā un jauno skolotāju sagatavošanu.

Respondenti pa reģioniem

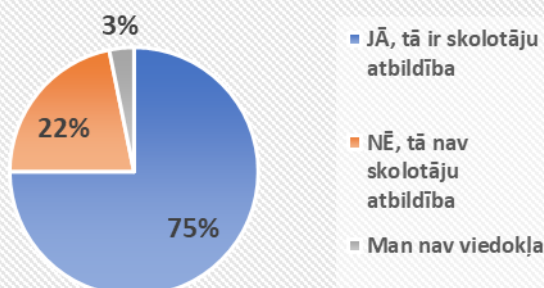

Par respondentiem

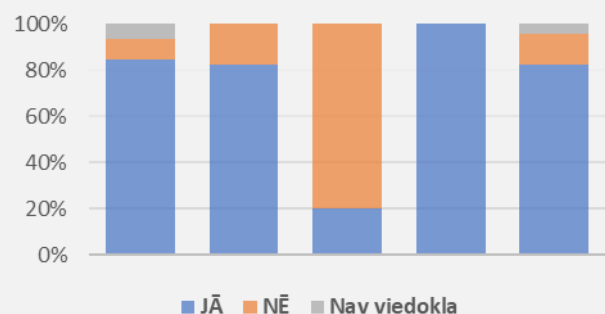
Pētījumā piedalījās 159 vadītāji (127 no skolām un 32 no izglītības pārvaldēm). 90% bija sievietes. Jaunākajam respondentam bija 26 gadi, bet vidējais vecums bija 50 gadi. Lielākā daļa no respondentiem bija no Rīgas (41%), bet pētījumā tika pārstāvēti visi Latvijas reģioni. Respondentu vidējais darba stāžs bija 13 gadi, bet 29% no viņiem stāžs bija līdz 5 gadiem. Tika pārstāvētas gan lauku, gan pilsētu skolas, lielās un mazās.

75% no vadītājiem uzskatīja, ka skolēnu morālā audzināšana ir daļa no viņu lomas (Vai Jūs domājat, ka skolēna morālā audzināšana ir daļa no Jūsu lomas?)

Vai morālā audzināšana ir daļa no skolotāja lomas?

Reģionālās atšķirības (%)

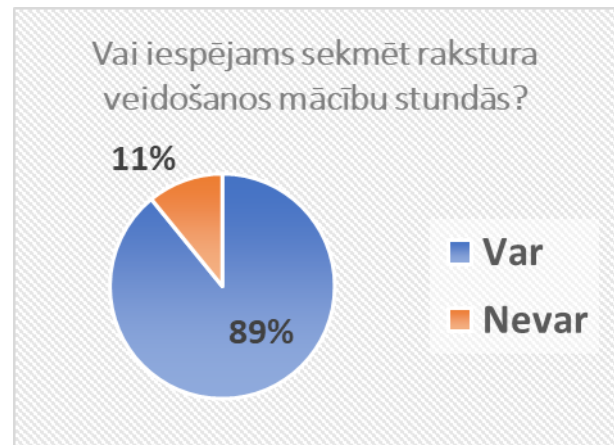

Kopumā 75% no aptaujātajiem vadītājiem uzskatīja, ka skolēna morālā audzināšana ir daļa no skolotāju lomas. Bet **reģionālās atšķirības** bija ļoti izteiktas ($p < ,000$). Visaugstākais piekritēju procents bija Vidzemē (100%), pārējos reģionos – virs 80%, bet tikai 20% no Kurzemes respondentiem piekrita tam (Kurzemes skolotājiem arī bija viszemākā piekrišana tam – 50%, sk. ziņojumā 3/5). Kopuma vadītāju un skolotāju viedokļi procentuāli sakrita (respektīvi – 75% un 73%), bet vecāku un topošo skolotāju piekritēju procenti atšķiras (respektīvi – 56% un 86%).

89% no vadītājiem uzskatīja, ka var sekmēt skolēnu rakstura veidošanos mācību stundās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

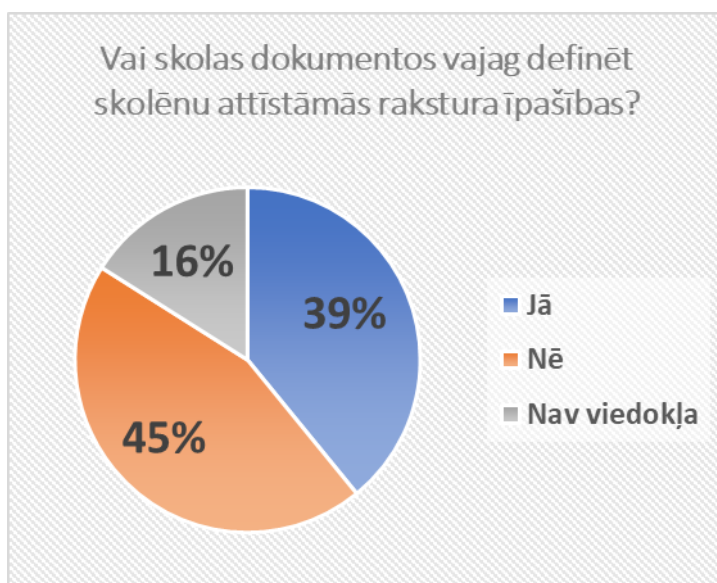
- VAR mācīt bērniem vērtības un palīdzēt viņiem pilnveidot savu raksturu skolā mācību stundās, ar komandas darba uzdevumiem vai iesaistot bērnus brīvprātīgajā darbā
- NEVAR palīdzēt bērniem pilnveidot savu raksturu skolā, mācot šo tēmu mācību stundās; viņi vienkārši mācīsies to no citiem skolēniem un skolas pieredzes

Gandrīz visi aptaujātie vadītāji (89%, N=139) uzskatīja, ka ir iespējams sekmēt skolēnu morālo ieradumu veidošanos mācību stundās. Tikai 11% nepiekrīta tam. Kā atzīmēja kāds vadītājs, svarīgi uzsvērt “*mācību un audzināšanas darba vienotība skolas ikdienas procesā*”. Šīs skolas direktores izvērstais komentārs labi atspoguļo daudzu respondentu domas: “*Turpināt izglītēt skolēnus par mērķiem, gribasspēku un attīstīt visas, tai skaitā karjeras vadības prasmes, kas šos jautājumus iekļauj un palīdz jauniešiem veikt sabiedriskos pienākumus skolā un organizēt skolēnu aktivitātēs izglītojamo līdzpārvaldē un skolas padomē, veikt brīvprātīgo darbu, vadīt stundas sākumskolas skolēniem par morāles tēmām un situācijām, lai arī skolotāju kolektīvs savā uzvedībā un darbībā būtu ka vienota komanda, kas īsteno skolas vīziju un visi justos lepnī par piederību savai ģimenei, skolai, valstij*”. Šajā jautājumā visu sektoru viedokļi sakrīta.

47% no vadītājiem uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos

Vai Jūs domājat, ka katras skolas dokumentos vajag skaidri definēt galvenās rakstura īpašības, ko tā vēlas attīstīt savos skolēnos?

Kopumā vairākums no vadītājiem (45%, N=70) uzskatīja, ka nav nepieciešams definēt attīstāmās rakstura īpašības skolas dokumentos. Tomēr Vidzemē 60% no vadītājiem uzskatīja, ka to vajag darīt (Vidzemes skolotāji arī bija vienīgie, kas deva priekšroku skolēnu rakstura īpašību akcentēšanai skolas dokumentos). Daži vadītāji pauda viedokli, ka tas varētu palīdzēt “*strādāt saskaņoti, apzināti un komandā*”, kā arī “*vienoties par kopīgām vērtībām ar vienotu izpratni*”.

86% no vadītājiem uzskatīja, ka skolām jāsekmē skolēnu izpratne par vērtībām un jāveicina skolēnu rakstura veidošanās

Kuram no šiem diviem apgalvojumiem Jūs visvairāk piekrītat?

- Skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos

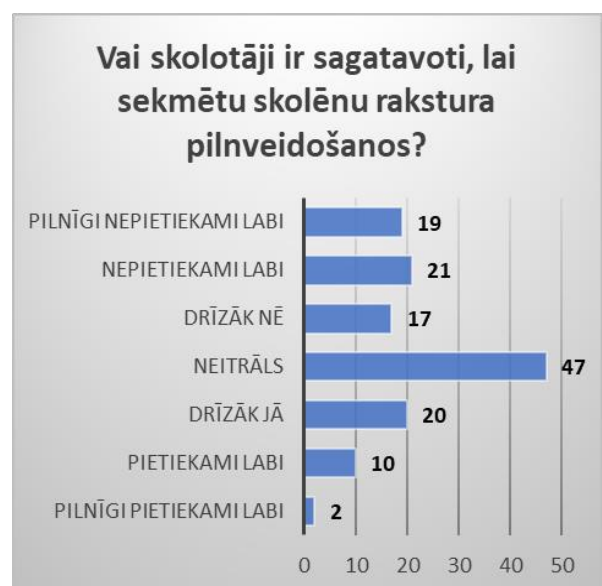

- Skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, nevis jāveido skolēnu raksturs

Kopumā 86% no apjautātajiem vadītājiem (N=134) piekrita tam, ka skolām jāattīsta skolēnu raksturs un jāveicina labas vērtības savos skolēnos. Kurzemē un Vidzemē proporcija bija vēl augstāka (respektīvi - 96% un 93%), bet Latgalē – viszemākā (79%). Visbiežāk izvēlētie pamatojumi šim viedoklim bija – *“mums visiem ir jāieaudzina skolēnu vērtības”* (35% no izvēlēm, N=116) un *“mūsdienās ir īpaši svarīgi cienīt citus”* (22%). Tikai 20% no vadītājiem uzskatīja, ka skolām jāfokusējas uz akadēmisko darbu, un viņu visbiežāk izvēlētais pamatojums bija - *“skolēni mācās labas vērtības jau mājās”* (46% no tiem, N=17). Viens no direktoriem komentēja, ka *“akadēmiskā izglītība nav vērtība, ja skolēniem nav tikumu izpratnes un stipra rakstura.”* Kāds izglītības pārvaldes darbinieks uzsvēra, ka *“mums ir brīnišķīga folklorā - latviešu tikumu kodekss, sāksim ar to! Liela loma skolotājam, jo skolotājs ar savu piemēru, darbību katrā stundā var atklāt un audzināt tikumiskās vērtības”*.

Vadītājiem, kuri uzskatīja, ka skolai jāsekmē skolēnu rakstura veidošanās, tika jautāts: *“Vai skolotāji ir pietiekoši labi sagatavoti, lai sekmētu skolēnu rakstura pilnveidošanos?”* Kopumā 42% no vadītājiem (N=57) uzskatīja, ka **skolotāji drīzāk nav vai pilnīgi nepietiekami labi sagatavoti šim darbam**. Proporcija bija vēl lielāka Zemgalē (50%) un Rīgā (49%). Šī proporcija ļoti izteikti atšķiras no skolotāju (13%) un studentu (14%) proporcijas, kuri tā domāja. Šis direktores komentārs ilustrē šo tendenci: *“Topošie skolotāji netiek pienācīgi sagatavoti darbam skolā. Esmu bijusi mentors vairākiem praktiķiem”*. Citi respondenti bija niansētāki: *“Nevar apgalvot par visiem jaunajiem skolotājiem kopumā – ir gan labi sagatavoti, gan vāji jaunie skolotāji.”*

Vadītāju ieteikumi skolēnu morālo ieradumu veidošanās sekmēšanai un skolotājiem nepieciešamais atbalsts vadītāju izteikumos

Vadītāji brīvā formā izteicās par to, kā labāk sekmēt skolēnu tikumiskā rakstura veidošanos skolās un sagatavot jaunus skolotājus šim darbam. Kopumā viņu izteikumi satur vairāk nekā 2500 vārdus. Aizpildot anketu, katrs respondents izdomāja pats savus paša ieteikumus šajās jomās.

Vairāki respondenti uzvēra šī **pētījuma nozīmīgumu**: piemēram, skolas direktore rakstīja: *“Man prieks, ka tiek risināti tik aktuāli jautājumi plašākā mērogā. Paldies VIAA, RD IKSD darbiniekiem ... un visām skolām, kas tika iesaistītas”*. Kāda izglītības pārvaldes darbiniece arī komentēja: *“Tēma ir ļoti nozīmīga un aktualizējama”*.

Runājot par **SKOLĒNU MORĀLĀS AUDZINĀŠANAS SEKMĒŠANU SKOLĀ**, biežāk tika uzvērtā nepieciešamība **sadarboties ar ģimenēm** (15% no 84 izteikumiem) un **nodarboties praktiski** (ārpusskolas nodarbības, darbs skolas kolektīvā, humanitārie un brīvprātīgie darbi), nevis tikai teorētiskās nodarbībās (15%), ko ilustrē šī direktora komentārs: *“Vairāk darboties praktiski, veicināt skolēnu, skolotāju, vecāku sadarbību, organizējot daudzveidīgus pasākumus, akcijas, brīvprātīgo darbu”*. Svarīgi arī, lai skolas kolektīvam būtu **vienota izpratne** un kopīgi izstrādāts plāns skolēnu rakstura audzināšanai, kā arī **runāt ar skolēniem**: *“Skolotājiem savā rīcībā [var] demonstrēt paraugus un apspriest ar skolēniem viņu rīcības cēloņus un sekas”*. Tas veicinātu cieņas, atbildības un pienākumu apziņas veidošanos skolēnos. Daži respondenti minēja arī sabiedrības un skolas kultūras svarīgumu šajā jomā: *“Radīt apstākļus, kuros skolēns apzinās, ka viņš ir nozīmīga daļa no skolas, no sabiedrības, no kolektīva. Izskaidrot, ka arī skolēns var paveikt daudz, lai sabiedrība mainītos pozitīvā virzienā. Jāaizmirst jēdziens - "man pienākas". Jāattīsta domāšana - "kā es varu palīdzēt?"”*. Izglītības pārvaldes darbinieki uzsvēra vajadzību **atbalstīt skolas vadītājus un skolotājus**, piedāvājot papildu izglītības iespējas šajā jomā, jo *“katram pedagogam jāsāk ar savas personības pilnveidi un tad rādīt piemēru, iedvesmot, iedrošināt skolēnus”*. *“Karjeras attīstības plānu varētu iekļaut vairāk pasākumu par tēmu”* arī ar mērķi attīstīt *“prasmī komunicēties ar vecākiem, taču nepieņemt to viedokli kā vienīgo patieso”*.

Ieteikumos par **TOPOŠO SKOLOTĀJU SAGATAVOŠANU** bija divas galvenās tēmas: **Prakses un pieredzes nepieciešamība** (40% no izteikumiem) un **skolotāju personības nozīmība** (31%). Vairāki direktori uzskatīja, ka *“jaunajiem skolotājiem katastrofāli trūkst prakses”*, jo augstskolā *“ļoti daudz tiek koncentrēta uzmanība uz akadēmiskām zināšanām, pazaudējot praktiskumu”*. *“Ļoti liela nozīme ir tam, kāds raksturs ir skolotājam”*, jo *“katram skolotājam ir sava darba pieeja un kā šis skolotājs pilnveidos skolēna raksturu, ir arī atkarīgs no skolotāja rakstura īpašībām”*. Tāpēc svarīga pašu skolotāju personības pilnveide: *“jaunajam pedagogam jāaudzina vispirms savs raksturs, sevi jāizzina un jāpilnveido”*. No vienas puses, jaunie skolotāji *“kā personības ir atvērtāki, labāk spēj izprast skolēnu intereses, vajadzības, kā arī sekmēt raksturu pilnveidošanu”* un viņi *“nesatur ar gadiem akumulēto rukušķēšanu”*, bet vairāki respondenti arī minēja jauno skolotāju piemērus, kuri *“neveicina ne tikumisko audzināšanu, ne rakstura audzināšanu”*, jo *“pietrūkst motivācijas, vēlmes būt skolotājam! Zinu, ka varu paļauties uz vecākās paaudzes pedagogiem - viņi tur doto vārdu, paveic savu darbu ar humoru un aizrautību”*. Jāņem vērā arī, ka *“skolotāju jau neizglīto tikai augstskola – vērtības, tikumisko fonu, atbildību, cieņu, godprātīgu attieksmi pret darbu jau iemācās (vai neiemācās) ģimenē, pirmsskolas iestādē”*. Tādēļ **jauno skolotāju atlase** ir svarīgs moments, kā ilustrē šīs direktores komentārs: *“Pieaugušo grūti mainīt. Manuprāt, jāsāk ar atbilstošu kadru piesaisti pedagogijai... Tādējādi labais tiktu pavairots daudz efektīvāk”*.

Nobeigumā šī direktora vēlējums labi atspoguļo respondentu attieksmi, piedaloties pētījumā: *“Paldies! Lai mums kopā izdodas veidot savos bērnos labas rakstura un tikumiskās īpašības!”*

Vairāk informācijas par pētījumu: manuel.fernandezs@lu.lv

Rīgā
2019. gada martā